

**TARIX TA'LIMIDA VIZUAL MATERIALLAR YARATISHDA CANVA
DASTURINING IMKONIYATLARI VA AMALIY AHAMIYATI**

Og'abek Nabiyev

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti

Email: ogabeknabiyev2003@gmail.com

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada tarix ta'limida vizual materiallardan foydalanishning ilmiy-pedagogik ahamiyati hamda raqamli dizayn vositasi sifatida Canva dasturining imkoniyatlari keng va tizimli tarzda tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi fanlarni o'qitishda innovatsion yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda murakkab tarixiy jarayonlar, voqealar ketma-ketligi, makon va vaqt tushunchalarini o'quvchilarga aniq va tushunarli yetkazishda vizual materiallarning o'rni beqiyosdir. Maqolada tarix fanida qo'llaniladigan asosiy vizual vositalar — tarixiy xaritalar, xronologik jadvallar, infografikalar, sxemalar va tarixiy shaxslar faoliyatini aks ettiruvchi ko'rgazmali materiallarning ta'lim samaradorligiga ta'siri yoritilgan. Shu bilan birga, Canva dasturining ta'lim jarayonida, xususan tarix darslarida vizual kontent yaratishdagi qulayliklari, funksional imkoniyatlari va amaliy afzalliklari ilmiy nuqtayi nazardan baholanadi. Canva platformasining tayyor shablonlar, grafik elementlar, matn va rang uyg'unligi asosida ishlash imkoniyatlari tarix o'qituvchilariga qisqa vaqt ichida estetik va mazmunan boy vizual materiallar tayyorlashga yordam berishi ta'kidlanadi. Shuningdek, maqolada Canva dasturidan foydalanish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ayrim cheklovlar, jumladan internetga bog'liqlik, ayrim professional funksiyalarning pullik versiyada mavjudligi hamda dizayn imkoniyatlarining nisbatan chegaralanganligi kabi jihatlar ham tahlil qilinadi.*

Tadqiqot natijalari Canva dasturidan maqsadli va tizimli foydalanish tarix ta'limi sifatini oshirish, o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va tarixiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: *Tarix ta'limi; vizual materiallar; raqamli texnologiyalar; Canva dasturi; grafik dizayn vositalari; ta'limda AKT; tarix darslari; tarixiy tafakkur; vizual tafakkur; infografika; xronologik jadval; tarixiy xaritalar; taqdimot texnologiyalari; interfaol ta'lim;*

innovatsion pedagogik yondashuvlar; raqamli pedagogika; ta'lim samaradorligi; ko'rgazmali vositalar; tarix fanini o'qitish metodikasi; loyiha asosida ta'lim.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri fanlarni o'qitishda zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishdan iborat.

Ta'lim jarayonida raqamli vositalarning joriy etilishi o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish jarayonini faollashtirish, mustaqil fikrlash va tahliliy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda, chunki tarixiy jarayonlar murakkabligi, vaqt va makon bilan bog'liqligi bilan ajralib turadi.

Tarix fanining asosiy maqsadi o'quvchilarda tarixiy ong va tarixiy tafakkurni shakllantirishdan iborat bo'lib, bu jarayonda tarixiy voqealar, jarayonlar va shaxslar faoliyatini faqat matnli axborot orqali tushuntirish yetarli samara bermasligi mumkin. O'quvchilar uchun tarixiy davrlar, davlatlararo munosabatlar, urushlar va ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni tasavvur qilish ko'pincha qiyinchilik tug'diradi. Shu sababli tarix darslarida vizual materiallardan — xaritalar, sxemalar, xronologik jadvallar va infografikalardan foydalanish muhim pedagogik vosita sifatida qaraladi. Vizual materiallar tarixiy axborotni tizimli, aniq va tushunarli shaklda yetkazishga yordam beradi. Ular o'quvchilarda tarixiy voqealar o'rtasidagi sabab-oqibat bog'liqligini anglash, tarixiy jarayonlarni makon va vaqt doirasida tasavvur qilish hamda tarixiy tahlil ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, vizual axborot bilan boyitilgan darslar o'quvchilarning bilimni eslab qolish darajasini oshiradi va ularning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. So'nggi yillarda ta'lim sohasida raqamli dizayn platformalarining keng qo'llanilishi tarix darslarida vizual materiallar yaratish jarayonini yanada soddalashtirdi. Shunday platformalardan biri

— Canva dasturi bo'lib, u foydalanuvchilarga maxsus grafik dizayn bilimlarisiz ham turli xil vizual kontent yaratish imkonini beradi. Canva yordamida tarix darslari uchun taqdimotlar, tarixiy xaritalar, vaqt chiziqlari (timeline), tarixiy shaxslar faoliyatiga oid infografikalar va ko'rgazmali materiallar tayyorlash

mumkin. Canva dasturining ta'lim jarayonida qo'llanilishi, ayniqsa, tarix fanida o'qituvchilar uchun katta amaliy ahamiyatga ega. Platformaning qulay interfeysi, tayyor shablonlari va grafik elementlari o'qituvchilarga qisqa vaqt ichida sifatli va estetik jihatdan mukammal vizual materiallar yaratish imkonini beradi. Bu esa tarix darslarining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish va ularni faol o'quv jarayoniga jalb etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Canva dasturidan foydalanish jarayonida ayrim muammolar va cheklovlar ham mavjud bo'lib, ularni ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilish zarur. Mazkur maqolada aynan tarix ta'limida vizual materiallar yaratishda Canva dasturining imkoniyatlari, afzalliklari va amaliy ahamiyati kompleks tarzda o'rganiladi hamda uning tarix fanini o'qitishdagi pedagogik samaradorligi yoritiladi.

ASOSIY QISM

Tarix fanini o'qitishda vizual materiallardan foydalanish o'quvchilarning tarixiy tafakkurini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Tarixiy jarayonlar, voqealar ketma-ketligi va makon-vaqt munosabatlari murakkab xarakterga ega bo'lib, ularni faqat og'zaki yoki matnli axborot orqali tushuntirish ko'pincha yetarli samara bermaydi. Shu bois

tarix ta'limida vizual materiallar — tarixiy xaritalar, xronologik jadvallar, sxemalar, infografikalar va ko'rgazmali taqdimotlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim vosita sifatida qaraladi. Vizual materiallar tarixiy axborotni tizimli va mantiqiy tarzda ifodalash imkonini beradi, o'quvchilarning tarixiy hodisalar o'rtasidagi

sabab-oqibat bog'liqligini anglashga yordam beradi. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning rivojlanishi tarix fanida vizual materiallar yaratish jarayonini yangi bosqichga olib chiqdi. An'anaviy qo'lda chizilgan xaritalar va plakatlar o'rnini raqamli platformalarda yaratilgan interfaol va estetik jihatdan mukammal vizual vositalar egallamoqda. Shu nuqtai nazardan, Canva dasturi tarix ta'limida keng qo'llanilayotgan samarali raqamli dizayn platformalaridan biri hisoblanadi. Canva foydalanuvchilarga maxsus grafik dizayn bilimlarisiz ham turli ko'rgazmali materiallar yaratish imkonini beruvchi qulay va intuitiv interfeysga ega. Canva dasturi yordamida tarix darslari uchun turli xil vizual materiallar, jumladan tarixiy xaritalar, vaqt chiziqlari (timeline), tarixiy shaxslar faoliyatini aks ettiruvchi infografikalar, davlatlar rivojlanish bosqichlari va siyosiy jarayonlarni tushuntiruvchi sxemalar tayyorlash mumkin. Bunday materiallar tarixiy axborotni o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli shaklda yetkazishga xizmat qiladi.

Ayniqsa, murakkab tarixiy jarayonlar, masalan, davlatlarning hududiy o'zgarishlari, urushlar va siyosiy ittifoqlarni tushuntirishda Canva orqali yaratilgan xaritalar va grafik tasvirlar muhim ahamiyat kasb etadi. Tarix fanida xronologiya asosiy tushunchalardan biri bo'lib, o'quvchilarning tarixiy voqealarni

ketma-ketlikda idrok etish ko'nikmasini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Canva platformasi yordamida turli davrlarni qamrab oluvchi vaqt chiziqlari va xronologik jadvallar yaratish mumkin. Bunday vizual vositalar o'quvchilarga tarixiy sanalar va voqealar o'rtasidagi mantiqiy bog'liqlikni osonroq anglashga yordam beradi. Natijada o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va tahliliy fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Canva dasturining tarix ta'limidagi yana bir muhim jihati uning jamoaviy ishlash imkoniyatidir. Platforma orqali bir nechta foydalanuvchi bitta loyiha ustida bir vaqtning o'zida ishlashi mumkin. Bu imkoniyat tarix darslarida guruhli loyihalar tashkil etishda alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, o'quvchilar ma'lum bir tarixiy davr, sulola yoki shaxs bo'yicha vizual loyiha tayyorlash jarayonida o'zaro hamkorlik qiladi, axborotni izlaydi, tahlil qiladi va umumlashtiradi. Bu esa ta'lim jarayonida interfaollikni oshiradi va o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, Canva dasturidan foydalanish tarix o'qituvchisining metodik faoliyatini ham yengillashtiradi.

Dasturda mavjud tayyor shablonlar va dizayn elementlari o'qituvchilarga darsga tayyorgarlik ko'rish vaqtini tejash imkonini beradi. Natijada o'qituvchi dars mazmuniga, pedagogik yondashuvga va o'quvchilarning faolligini oshirishga ko'proq e'tibor qaratishi mumkin bo'ladi. Bu holat tarix darslarining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Biroq Canva dasturidan foydalanishda ayrim cheklavlarni ham inobatga olish lozim. Platformaning internetga bog'liqligi sababli barqaror internet aloqasi mavjud bo'lmagan sharoitlarda undan

foydalanish qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Shuningdek, ayrim ilg'or dizayn funksiyalari faqat pullik versiyada mavjud bo'lib, bu barcha foydalanuvchilar uchun ham qulay emas.

Dizayn imkoniyatlarining nisbatan cheklanganligi professional grafik dizayn dasturlari bilan solishtirganda seziladi. Shunga qaramay, tarix ta'limi ehtiyojlari uchun Canva dasturining imkoniyatlari yetarli bo'lib, u o'qituvchilar uchun samarali yordamchi vosita sifatida xizmat qiladi. Umuman olganda, Canva dasturidan tarix darslarida oqilona va maqsadli foydalanish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish, tarixiy bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish va tarixiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi. Vizual materiallar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ta'lim jarayonini samaraliroq qiladi.

XULOSA

Zamonaviy ta'lim tizimida tarix fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Tarixiy bilimlarni o'quvchilarga samarali yetkazishda faqat an'anaviy o'qitish usullari yetarli bo'lmay, zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan vizual materiallardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tarix ta'limida vizual vositalardan foydalanish o'quvchilarning mavzuni idrok etish darajasini oshiradi, tarixiy tafakkurni rivojlantiradi hamda bilimlarning mustahkamroq o'zlashtirilishiga xizmat qiladi. Canva dasturi tarix fanini o'qitishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan samarali raqamli dizayn vositalaridan biri sifatida baholanishi mumkin. Ushbu platforma o'qituvchilarga murakkab tarixiy jarayonlarni sodda va tushunarli shaklda ifodalash imkonini beradi. Canva yordamida yaratilgan tarixiy xaritalar, vaqt chiziqlari, infografikalar va ko'rgazmali taqdimotlar tarixiy voqealarning mazmunini ochib berishda muhim didaktik vosita bo'lib xizmat qiladi. Bunday vizual materiallar o'quvchilarning tarix faniga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni dars jarayoniga faol jalb etadi. Shuningdek, Canva dasturining qulay interfeysi va tayyor shablonlari o'qituvchining metodik faoliyatini yengillashtiradi, darsga tayyorgarlik jarayonida vaqt tejashiga imkon yaratadi.

Platformaning jamoaviy ishlash imkoniyati esa tarix darslarida loyiha asosida ta'limni tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu esa ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Biroq Canva dasturidan foydalanishda texnik va metodik cheklavlar mavjudligini ham e'tibordan chetda qoldirmaslik lozim. Internetga bog'liqlik, ayrim funksiyalarning pullik asosda taqdim etilishi hamda dizayn imkoniyatlarining professional dasturlarga nisbatan cheklanganligi tarix ta'limida undan foydalanishda muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli Canva dasturidan foydalanishda o'qituvchi dars maqsadi va o'quvchilarning imkoniyatlarini inobatga olgan holda ongli va maqsadli yondashuvi muhim hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, Canva dasturidan tarix fanini o'qitishda samarali foydalanish ta'lim jarayonining sifatini oshirishga, o'quvchilarning tarixiy bilimlarini chuqurlashtirishga va zamonaviy ta'lim talablariga mos pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur raqamli platforma tarix ta'limida

vizual materiallar yaratishning samarali vositasi sifatida o'zining amaliy ahamiyatini namoyon etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov A.
Tarix fanini o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. <https://ziyonet.uz>.
2. Yo'ldoshev J., Usmonov S.
Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2019.
<https://arm.samtuit.uz>.
3. Karimova D.
Ta'lim jarayonida vizual materiallardan foydalanishning pedagogik ahamiyati. Pedagogik ta'lim jurnali, 2021.
<https://cyberleninka.ru>.
4. Mayer, R. E.
Multimedia Learning. Cambridge University Press, 2020. <https://www.cambridge.org>
5. Smaldino, S., Lowther, D., Russell, J.
Instructional Technology and Media for Learning. Pearson Education, 2019.
<https://www.pearson.com>.
6. UNESCO.
ICT in Education: A Critical Literature Review and Its Implications.
<https://unesdoc.unesco.org>.
7. Canva Pty Ltd.
Canva for Education: Teaching and Learning Resources.
<https://www.canva.com/education>.
8. Canva Help Center.
Designing Educational Content with Canva. <https://www.canva.com/help>.
9. Jonassen, D.
Learning with Technology: A Constructivist Perspective. <https://www.researchgate.net>.
10. OECD.
Innovating Education and Educating for Innovation. <https://www.oecd.org>.
11. Harris, R.
The Role of Visual Learning in History Education. History Education Journal, 2020.
<https://www.tandfonline.com>.
12. Roblyer, M. D.
Integrating Educational Technology into Teaching. <https://www.mheducation.com>.
13. Xudoyberdiyev B.
Tarix darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari, 2022. <https://conference.edu.uz>.
14. Ziyonet elektron kutubxonasi.

Tarix va pedagogika bo'yicha ilmiy manbalar. <https://ziyonet.uz>.

15. Google for Education.

Visual Tools in Digital Learning. <https://edu.google.com>.